

УДК 341.347.78

Штефан Олена Олександрівна

к.ю.н., доцент, с.н.с. відділу юрисдикційних форм
правового захисту суб'єктів приватного права,
судоустрою та судочинства НДІ приватного права і
підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака

НАПрН України

Shtefan Elena

C. of L.S., associate professor, S.R. Department of
jurisdictional forms of legal protection and private law,
judicial system and judicial Research Institute of Private
Law and Entrepreneurship named after F.G. Burchak

NAPrN Ukraine

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ВИКОРИСТАННЯ СИРІТСЬКИХ ТВОРІВ THE LEGAL REGIME OF THE USE OF ORPHAN WORKS

Аннотация: Рассмотрены проблемы оцифровки и использования так называемых сиротских произведений и работ, защищённых авторским правом. Проанализированы положения Директивы 2012/28/EU Европейского парламента и Совета от 25 октября 2012 г. о некоторых разрешенных случаях использования сиротских произведений. Освещена практика унификации Директивы 2012/28/EU некоторыми государствами-членами ЕС, а также предложены пути унификации этой Директивы в Украине.

Ключевые слова: авторское право, проблемы оцифровки, сиротские произведения, организации коллективного управления правами, расширенная коллективная лицензия, Директива 2012/28/EU.

Annotation: The problems and the use of so-called digital orphan works covered by copyright protection. Immediately analyzed the provisions of the directive 2012/28 / EU of the European Parliament and of the Council of 25 October

2012 to determine the characteristics of the legal regime of the use of orphan works. The article highlighted the practice of unification of directive 2012/28 / EU some Member States, as well as unification of the ways of this Directive in Ukraine.

Key words: copyright, digital works, orphan works, collective management organizations extended collective license, Directive 2012/28 / EU.

До глобальних проблем авторського права належить використання сирітських творів («orphan works») - творів із невідомим авторством або коли невідома особа, якій належить авторське право на твір. Ця проблема набула своєї гостроти саме за сучасних умов технологічного розвитку.

Якщо звернутися, наприклад, до електронних книг то наочним стає факт, що їх основну масу складають сучасні видання, які публікуються у відповідності до закону, водночас видання більш давніх творів оприлюднюються не завжди із додержанням закону. За загальним правилом, строк охорони майнових авторських прав на твір складає життя автора твору і 70 років після його смерті (ст. 28 Закон України «Про авторське право і суміжні права»). Враховуючи це положення до творів, що перейшли у суспільне надбання належать ті, які були створені наприкінці XIX ст. – початку XX ст.. Так, до 1917 р. щорічно видавалося 15 тис. книг, виходячи із такої цифри, на думку фахівців, цінними книгами можуть бути приблизно 500 тис. Проте, цінність таких книг є історичною або академічною [1, с. 31].

Переклад книги у цифрову форму досить складний та матеріально затратний процес, відповідно, інвестувати кошти у таку діяльність можуть ті особи, яким або належить майнове авторське право на твір або інші заінтересовані особи, якщо твір вже перейшов у суспільне надбання. В свою чергу, видавці електронних книг орієнтуються на ринковий попит того чи іншого твору, але такий підхід неможливо застосувати до наукової або освітньої літератури. Проте авторське право не знає виключень щодо жанрів творів та охороняє твори у галузі науки, літератури і мистецтва (ст. 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права»). Саме тому будь-який твір

може потенційно мати комерційний успіх, а відтак на його використання необхідно отримати дозвіл (ч. 3 ст. 15 Закону України «Про авторське право і суміжні права»).

Як відомо розквіт інтелектуальної творчої думки припав на 60-ті роки минулого століття. Саме у цей період були видані цінні наукові видання у сфері гуманітарних наук (з права, історії, філології, лінгвістики, педагогіки, культурології тощо). Характерним для видань того періоду було видання колективної наукової продукції (наприклад, монографій) без зазначення усіх авторів або їх творчого внеску. Проблему сучасним видавцям додало й те, що з розпадом Радянського Союзу були втрачені зв'язки видавців із авторами творів. На сьогоднішній день практично неможливо знайти усіх вчених-авторів або їх правонаступників, а відтак й укласти ліцензійну угоду на розміщення їх творів в електронній бібліотеці. В свою чергу перевидання таких творів «класичним» способом не вигідно видавцям, оскільки такі твори є «застарілими». Відтак, значна частина наукових творів є недоступною сучасним дослідникам.

Неможливість скористатися здобутками попередніх вчених порушує конституційну гарантію на вільний і всебічний розвиток своєї особистості (ст. 23 Конституції України) та наукову діяльність тобто інтелектуальну творчу діяльність, спрямовану на одержання і використання нових знань (ст. 1 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність»), а отримати нові знання не ґрунтуючись на здобутках попередників неможливо.

Не менш актуальною є проблема сирітських творів у музичній індустрії країн експортерів цифрової музики (Великобританія, США, Швеція). Так, проведене у Великобританії дослідження підтвердило, що точна ідентифікація творів, авторів (осіб, які мають авторське право) і самих прав є тим базисом, який дозволить побудувати ефективну модель автоматизованого ліцензування. В свою чергу точна ідентифікація залежить від складної процедури зібрання та управління даними, проте вона дозволить спростити ліцензування,

полегшити користувачам доступ до легальних творів, а самим особам, які мають авторське право своєчасно отримувати авторську винагороду [2].

Країни ЄС намагалися різноманітними способами вирішити проблему сирітських творів. Так, наприклад, у Данії та Угорщині діюче законодавство у сфері авторського права дозволяло публікувати твори, щодо яких невідома особа, якій належить авторське право на них. Франція та Нідерланди намагалися вирішити проблему шляхом розробки урядових нормативних актів, які дозволяли здійснити «суспільне ліцензування» творів, щодо яких невідома особа, якій належить авторське право на них, певним державним установам [3].

Угорське законодавство у сфері авторського права з 1999 р. зобов'язувало документувати пошук правовласників творів шляхом публікації відповідного оголошення у національній пресі. Якщо правовласник твору не повідомлював про себе, заінтересовані особи отримували право подавати відповідну заяву у Патентну службу, сплачуючи внесок у розмірі 350 євро. У разі прийняття такої заяви Патентна служба надавала твору правовий статус твору із невідомим правовласником, що дозволяло такий твір опубліковувати, у тому числі й з комерційною метою [4]. Проте така практика себе не виправдала, оскільки наданим правом скористалися лише кілька державних установ та закладів і ще менше комерційних компаній. Тому, правила використання сирітських творів в Угорщині починаючи з 2009 р. зазнали змін, на які вплинув й процес уніфікації актів Євросоюзу [5].

Таким чином, нагальною проблемою для країн-членів ЄС стала розробка ефективних правил використання сирітських творів. Гостроти цій проблемі додавала й відсутність коректних ідентифікаторів осіб і об'єктів в усіх без винятку випадків.

Сьогодні вже існують ідентифікатори для книг (International Standard Book Number, ISBN) [6, с. 20], для аудіо-, відео-, аудіовідео записів (International Standard Recording Code, ISRC) [7], для музичних творів (International Standard Music Work Code, ISWC) [8]. Проте, створення

ідентифікаторів не виключає наявності випадків, коли один і той же твір може отримати різні коди, що в свою чергу ускладнює вірне визначення як самого твору так й осіб, яким належить авторське право і (або) суміжні права на нього. Як свідчить практика, ім'я і прізвище є недостатньо визначеними і ненадійними джерелами даних тому, зазвичай, вони доповнюються вказівкою на засвідчення особистості (ID). Також може використовуватись й новий ідентифікатор імен (International Standard Name Identifier, ISNI), розроблений ISO [9]. Крім того, партнери Міжнародної конфедерації авторів і композиторів (CISAC) присвоюють код (Interested Party Information, IPI), який містить інформацію про осіб, причетних до створення і оприлюднення музичного твору (автора слів, композитора, аранжувальника, видавця тощо).

Виходячи із наявності різноманітних систем ідентифікаторів, наочною є проблема, що виникає із тими об'єктами, щодо яких відсутній єдиний порядок ідентифікації (аудіовізуальні і візуальні твори). Так, наприклад, пісня «We Are The Champions» може мати один код IPI і декілька кодів ISRC – по одному на кожну версію пісні.

Для вирішення зазначеної проблеми у Великобританії музичні видавці створили Глобальну базу даних репертуару (Global Repertoire Database, GRD). Окрім цього виправдав себе й проект британської організації PPL, що представляє інтереси звукозаписуючих компаній і виконавців щодо збору роялті. Реєстр PPL містить відомості про 8500 осіб та про 5, 6 млн. звукозаписів з усього світу, що видаються на території Великобританії. Ці два проекти автори і музичні видавці визнали як найвдалими [2].

Об'єкти авторського права і (або) суміжних прав мають транснаціональний характер і їх розповсюдженню сприяють новітні технології, преш за все Інтернет. Наведений приклад свідчить, що вирішуючи проблему ідентифікації авторів (осіб, які мають авторське право) та творів на рівні однієї держави, проблема залишається на міждержавному рівні.

З метою вирішення окреслених проблем ЄС у 2012 р. переглянув та доповнив низку діючих директив, наприклад, Директиви про правову охорону

комп'ютерних програм (Directive 2009/24/EC of the European Parliament and of the Council of 23 April 2009 on the legal protection of computer programs (Codified version) [10], Директива про строки авторсько-правової охорони (Directive 2011/77/EU of the European Parliament and of the Council of 27 September 2011 amending Directive 2006/116/EC on the term of protection of copyright and certain related rights) [11], а також прийняв Директиву про деякі випадки дозволеного використання сирітських творів (Directive 2012/28/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 on certain permitted uses of orphan works) [12].

Директива про деякі випадки дозволеного використання сирітських творів (надалі – Директива 2012/28) спрямована на вирішення проблеми охорони сирітських творів та містить механізми, що забезпечують їх використання. Під сирітськими творами («orphan works») розуміються твори, щодо яких не ідентифіковані правовласники або не можна встановити місцезнаходження ідентифікованих правовласників, незважаючи на проведений належний пошук (ст. 2.1. Директиви 2012/28).

Виходячи із змісту Директиви 2012/28 можна визначити наступні підстави, які спонукали дозволити вільне використання великої кількості творів, що охороняються авторським правом:

- 1) масштабний переклад творів, що входять до колекцій заснованих в ЄС бібліотек, музеїв, архівів, установ освіти, кінофондів і організацій громадського мовлення у цифрову форму з метою створення цифрових бібліотек (в тому числі й цифрової бібліотеки Європарламенту), сприяє збереженню та поширенню культурної спадщини європейських країн;
- 2) забезпечення громадянам ЄС вільного доступу до знань та інновацій, що є одним з пріоритетних напрямків програми «Європа у 2020: стратегія інтелектуального, стійкого і всеосяжного зростання»;
- 3) створення правової основи для легалізації і спрощення перекладу у цифрову форму, а також розповсюдження сирітських творів, що є

невід'ємним елементом розробленої Європейською Комісією Цифрової програми для Європи;

- 4) у відповідності із Директивою ЄС і Ради ЄС Про гармонізацію деяких аспектів авторських і суміжних прав в інформаційному суспільстві (Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonization of certain aspects of copyright and related rights in the information society) відтворення і подальше розповсюдження творів, щодо яких діє виключне майнове авторське право, можливо лише за згодою правовласника. Проте у випадках творів-сиріт отримати таку згоду неможливо;
- 5) уніфікація процедури з визнання сирітського статусу твору у різних країнах-членах ЄС надає можливість транскордонного доступу до контенту для усіх мешканців ЄС, а також дозволить чітко визначати випадки дозволеного використання сирітських творів на внутрішньому ринку Європи;
- 6) положення Директиви 2012/28 спрямовані на протидію появі у майбутньому творів-сиріт, оскільки встановлює чітку процедуру реєстрації авторських прав з майбутнім контролем за дотриманням авторських і суміжних прав;
- 7) створення масштабних цифрових бібліотек слугує стимулом для наукових досліджень і винахідницької діяльності, надаючи вченим засоби ефективного цифрового пошуку і дослідження замість традиційних аналогових інструментів [13].

Якщо порівнювати положення Директиви 2012/28 та Бернської конвенції про охорону літературних та художніх творів (надалі – Бернська конвенція) [14], а також норми Закону України «Про авторське право і суміжні права», в яких уніфіковані положення Бернської конвенції, можна зустріти протиріччя щодо обов'язку з реєстрації творів та їх авторів або осіб, яким належить авторське право на твір.

Так, основним принципом сучасного авторського права є надання охорони твору без виконання будь-яких формальностей (ст. 5 (2) Бернської конвенції, ч. 2 ст. 11 Закону України «Про авторське право і суміжні права»). Саме цей принцип і відрізняє охорону об'єктів авторського права від охорони об'єктів промислової власності. Тому поділяючи позицію інших дослідників [15, с. 205-215] цей принцип має бути збережений і встановлення будь-яких формальних процедур, як-то реєстрація або депонування твору є неприпустимими. Саме добровільність реєстрації об'єктів авторського права, наприклад, реєстрація комп'ютерних програм, є запорукою балансу інтересів авторів і користувачів.

У ст. 1 Директиви 2012/28 визначається сфера її дії, в основу якої закладений суб'єктно-об'єктний принцип.

Так, безпосередньо наводиться перелік установ, що уповноважені займатися відцифруванням і подальшим розповсюдженням сирітських творів, до яких належать: «публічні бібліотеки, установи освіти, музеї, архіви, фонди кінофільмів і аудіо записів, видавці і організації громадського аудіо- і телемовлення, засновані у країнах-членах ЄС».

Відцифрувати і в подальшому розповсюджувати зазначені установи можуть:

«(1) твори, опубліковані у вигляді книг, періодичних видань, газет, журналів або інших творів, що знаходяться у зібраннях загальнодоступних бібліотек, освітніх установ або музеїв, а також у зібраннях архівів, фільмо або аудіофондів;

(2) кінематографічна або аудіовізуальні твори і фонограми, що знаходяться у зібраннях загальнодоступних бібліотек, освітніх установ або музеїв, а також у зібраннях архівів, фільмо або аудіофондів; і

(3) кінематографічні або аудіовізуальні твори і фонограми, створені організаціями громадського мовлення до 31 грудня 2002 року включно і розміщені в їх архівах».

При цьому зазначені твори: 1) повинні «охоронятися авторським або суміжним правом»; 2) бути «вперше опублікованими у державі-члені ЄС»; або 3) «при відсутності опублікування, перша трансляція мала відбутися у державі-члені ЄС».

Таким чином, сфера застосування Директиви 2012/28 є досить обмеженою, а у ст. 10 окреслена мета поступового її скорочення. Окрім цього спеціально виокремлюються фотографічні твори та інші зображення, які поки що не можуть претендувати на отримання статусу сирітських творів у порядку, передбаченому Директивою 2012/28, до того ж її перегляд має відбутися 29 жовтня 2015 р.

У ст. 3 Директиви 2012/28 закріплена умова надання «сирітського» статусу творам – виконання належного пошуку (*diligent search*). Він має бути виконаний до початку використання твору. Детальна регламентація належного пошуку, окрім зазначеної норми, закріплюються у Додатку до Директиви 2012/28 (надалі – Додаток). Пошук повинен здійснюватись належним чином по відношенню до кожного твору шляхом використання джерел інформації, у відповідності із різновидом твору. У Додатку міститься перелік таких інформаційних джерел. До нього належать бібліотечні каталоги, бази даних і реєстри, в тому числі інформація і данні, що належать організаціям колективного управління, асоціаціям авторів і видавців. Орієнтиром для пошуку можуть слугувати ідентифікаційні номери, що отримують екземпляри творів від національних агентств у відповідності до міжнародних стандартів: ISBN і ISSN (*International Standard Book Number, International Standard Serial Number* – книжкові і періодичні видання літературних творів); ISAN (*International Standard Audiovisual Number* – аудіовізуальні твори); ISWC (*International Standard Music Work Code* – музичні твори).

Згідно ст. 3.2 Директиви 2012/28 та Додатку країни-члени ЄС повинні самостійно визначити джерела належного пошуку, проте ключову роль у його здійсненні відіграє мультиджерельні бази, створені як міжнародні проекти. До такої інформаційної бази належить ARROW (*Accessible Registries of Rights*

Information and Orphan Works), яка була створена спеціально для вирішення проблем із сирітськими творами [16].

Проект ARROW (Accessible Registries of Rights Information and Orphan Works towards Europeana), почав діяти з 2008 року і виступає складовою частиною процесу формування інтеграційного культурного простору Європи, а також тісно пов'язаний із проектом Europeana, який передбачає створення від цифрованої колекції книг, картин, фільмів, музейних експонатів, архівних документів. Europeana є міжнародним проектом співробітництва з відцифрування і обміну матеріалами. Наразі Europeana забезпечує доступ більше ніж до 15 млн. таких матеріалів від 1500 контент-провайдерів. ARROW створена з метою полегшення пошуку авторсько-правової інформації про відцифровані твори, оскільки містить інформацію про наявність або відсутність автора (особи, яка має авторське право), можливості комерційного використання твору [17]. Таким чином, ARROW сприяє додержанню положень авторського права шляхом надання повної інформації про статус відцифрованого твору.

Директиви 2012/28 підтримує принцип національного режиму закладений Бернською конвенцією про охорону літературних і художніх творів (09.09.1886р.) та Всесвітньою конвенцією про авторське право (06.09.1952 р.) [18] при визначенні правового статусу твору. Так, згідно із ст. 3.3 Директиви 2012/28 належний пошук повинен здійснюватись в країні-члені ЄС, в якій було здійснене перше опублікування або, при відсутності опублікування, перша трансляція твору. Виключення передбачено лише для кінематографічних або аудіовізуальних творів – належний пошук здійснюється в країні-члені ЄС, де розміщений головний офіс або постійне місцезнаходження виготовлювача таких творів.

Якщо твір не був опублікований або нетранслювався, належний пошук провадиться у країні-члені ЄС, в якій зареєстрована організація, яка здійснила сповіщення твору або фонограми до загального відома із згоди особи, яка має авторське право.

Водночас при вирішенні питання щодо правового статусу твору заінтересована особа при здійсненні належного пошуку може не обмежуватись вказівкою ст. 3.3 Директиви 2012/28, а при наявності переконливих припущень, що відповідна інформація про особу яка має авторське право на твір може бути знайдена в іншій державі, повинна дослідити доступні джерела інформації й у цій державі (ст. 3.4 Директиви 2012/28).

З приводу наведеного положення у спеціальній літературі висловлювалось припущення, що Директива 2012/28 передбачає можливість отримати інформацію щодо статусу твору в країні, яка не є членом ЄС, при цьому така інформація буде носити другорядний характер і може бути взагалі неприйнятною [15, с. 210]. Проте, з такою точкою зору погодитись не можна, оскільки Директива 2012/28 у ст. 3 не диференціює джерела і країни, в яких здійснюється належний пошук інформації щодо правового статусу твору.

Статтею 4 Директиви 2012/28 встановлений трансграничний статус сирітських творів на всій території ЄС. Його сутність полягає у тому, що надання твору статусу сирітського в межах юрисдикції однієї країни-члені ЄС має значення і правові наслідки для усіх інших країн-членів ЄС. Єдиний статус сирітського твору означає, що в усіх країнах-членах ЄС такий твір може вільно використовуватись.

Автори і особи, які мають авторське право на твір у будь-який момент можуть повідомити про свої права на твір і вимагати зняття статусу «сирітського» із своїх творів (ст. 5 Директиви 2012/28). Проте доти, доки вони цього не зробили, згідно із вимогами ст. 6 Директиви 2012/28 уповноважені організації мають право здійснювати дії по уступці прав відтворення і доведення до загального відома сирітських творів.

Директива 2012/28 підтримує положення ст.ст. 2bis і 10bis Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів (09.09.1886р.) щодо некомерційного характеру вільного використання творів – уповноважені організації мають діяти у громадських інтересах. У ст. 6.2. Директиви 2012/28

окремо наголошується, що такі організації можуть мати на меті збереження, відновлення творів, розповсюдження знань, сприяти освітньому процесу тощо. Не забороняється отримувати прибуток за вільне використання сирітських творів, але отримані кошти мають спрямовуватись на компенсацію видатків пов'язаних з відцифруванням сирітських творів і повідомлення їх до загального відома. Директива 2012/28 визнає й принцип свободи договорів – уповноважені організації, що діють в громадських інтересах можуть вільно укладати договори, включаючи угоди публічно-приватного партнерства при використанні сирітських творів.

При кожному використанні сирітських творів повинно вказуватись ім'я їх встановлених авторів або інших осіб, які мають авторське право на нього (ст. 6.3 Директиви 2012/28).

Слід відзначити, що із деякими положеннями Директиви 2012/28 можуть виникнути проблеми щодо їх реалізації. Так, ст. 6.5 Директиви 2012/28 передбачено, що авторам або іншим особам, яким належить авторське право на твір, вразі реалізації ними права на припинення статусу сирітського твору необхідно виплатити авторську винагороду. При цьому країни-члени ЄС повинні виробити і забезпечити механізми отримання такими особами справедливої компенсації за використання сирітського твору уповноваженими організаціями.

Директива 2012/28 покладає на країн-членів ЄС обов'язок упорядкувати національні системи збору та обробки інформації щодо правового статусу творів. Імплементативні правила, закріплені ст. 9 Директиви 2012/28 мають подвійний характер. З однієї сторони країнам-членам ЄС надається свобода визначитись із положеннями Директиви 2012/28, які підлягають імплементативній у національне право, а з іншої – встановлюється жорсткий зв'язок між діями країн-членів і уповноважених організацій із формалізації роботи з інформацією про правовий статус творів. Країни-члени ЄС інформують Комісії ЄС про положення національного права, якими забезпечується виконання вимог Директиви 2012/28, а також забезпечують направлення

інформації про правовий статус творів, що надається уповноваженими організаціями, до єдиної загальнодоступної бази, яка адмініструється Відомством з гармонізації на внутрішньому ринку (надалі – ВГВР).

ВГВР – це відомство ЄС, створене для функціонування єдиних систем охорони об'єктів промислової власності (товарних знаків Співтовариства, промислових зразків Співтовариства), згідно із Правилами 286/2012 (Regulation 386/2012 of the European Parliament and of the Council of 19 April 2012 on entrusting the Office for Harmonization in the Internal Market (Trade Marks and Designs) with tasks related to the enforcement of intellectual property rights, including the assembling of public and private-sector representatives as a European Observatory on Infringements of Intellectual Property Rights) з 19 квітня 2012 р. його компетенція була суттєво розширена і зараз включає усі питання інтелектуальної власності [19].

Загалом прийняття Директиви 2012/28 є прогресивним кроком у розвитку авторського права в сучасних умовах технологічного розвитку - першим нормативно-правовим актом спрямованим на вирішення проблем незаконного використання творів в результаті розвитку цифрових технологій та Інтернетом, не шляхом посилення рівня правової охорони, посилення покарання і розширення засобів захисту наданих особам, які мають авторське право на твір, а за рахунок налагодження легітимних процедур використання творів. Директива 2012/28 спирається на відповідальну поведінку осіб, яким належить авторське право на твір, які мають виявити заінтересованість у правовій охороні свого твору.

Не зважаючи на прийняття Директиви 2012/28, першою у світі країною, в якій на національному рівні дозволено комерційне і некомерційне використання сирітських творів у 2013 р. стала Великобританія. Питання належного комерційного і некомерційного використання сирітських творів у Великобританії регулюється Законом «The Enterprise and Regulatory Reform Act» (надалі – Акт) [20].

Зазначеним актом були внесені зміни у діючий Закон Великобританії «Про авторське право, промислові зразки і патенти» (1988 р.). Так, на сирітські твори розповсюджується правовий режим «розширеної колективної ліцензії», тобто компанія, яка бажає використати, наприклад, фотографію, повинна довести незалежному органу, що вона здійснила «ретельний пошук» особи, якій належить авторське право на дану фотографію. Це положення було спрямоване на зменшення ризиків порушення авторського права при використанні відцифрованих творів, які досить часто використовуються у соціальних мережах, таких як Facebook, Instagram або Flickr. Як відомо в Інтернеті зображення завантажуються користувачами у соціальні мережі, інші користувачі роблять перепост, «ретвіт» або зберігають і як наслідок знайти особу, яка завантажила оригінал зображення стає практично неможливим.

Водночас слід зазначити, що в Акті не розкривається зміст «ретельного пошуку». Проте, та особа, яка використовує зображення, може розпоряджатися ним так як його автор, якщо отримує відповідний дозвіл та сплатить внесок. Окрім дозволу на комерційне використання творів із невстановленим авторством, Акт також скасовує субліцензування, тобто якщо зображення потрапляє до особи, яка отримала право на розпорядження ним, то вона також має й право на його масову продаж.

Загалом реакція на положення Акту були неоднозначним. Незадоволення ним висловлювали в першу чергу фотографи, які вбачили, що їх авторські права порушуються і будь-яка особа може без дозволу використовувати їх твори. Встановлений Актом реєстраційний порядок творів, на їх домку, потребує коштів і часу та за своїм змістом скасовує їх авторське право на зображення яке існувало апріорі. Натомість, Міністерство підприємництва, інновацій і ремесла Великобританії вважають, що Акт спрямований на підвищення ефективності ліцензування інтелектуальної власності та усунення зайвих перепон для законного використання творів, захищаючи інтереси осіб, яким належить авторське право. Встановлені Актом правила не скасовують авторського права на фотографічні твори або інші

об'єкти авторського права, а навпаки не дозволяють будь-кому їх використовувати без дозволу [21].

Першою країною в ЄС, яка імплементувала положення Директиви 2012/28 була Німеччина. З 1-го січня 2014 р. набрав чинності закон Німеччини про сирітські твори і видання, що вийшли із продажі, яким були внесені зміни у Закон Німеччини «Про авторське право і суміжні права». Безпосередньо нові положення передбачають:

1. У відповідності із Директивою 2012/28, публічним бібліотекам, державним науковим і учбовим закладам дозволяється відцифрувати сирітські твори і розмішувати їх у відкритому доступі он-лайн в межах місії охорони культурної спадщини. Проте таким правом зазначені заклади можуть скористатися лише після проведеного належного пошуку осіб, яким належить авторське право на твір, коли такий пошук не дав позитивного результату. Належний пошук осіб, яким належить авторське право на твір, може здійснюватись також шляхом використання баз даних організацій колективного управління VG Wort (Спілка авторів та видавців текстових творів) та VG Bild-Kunst (Спілка захисту авторських прав у мистецтві). Остання представляє інтереси художників, фотографів, дизайнерів, карикатуристів, режисерів, операторів та хореографів. Вказані спілки є провідними в Німеччині організаціями з прав на відтворення.

2. Бібліотеки і інші державні заклади можуть відцифрувати і розмішувати у вільному доступі твори, що вийшли із продажу. При цьому офіційно діючі у тій чи іншій сфері організації з прав на відтворення представляють інтереси правовласників – «аутсайдерів» (тобто тих хто не передав повноваження на ліцензування своїх творів жодній організації колективного управління) за умови додержання наступних вимог:

- твір був вперше облікований до 1 січня 1966 р.;
- екземпляри твору зберігаються у фондах і архівах державних установ;
- використання творів, що вийшли із продажі можливе виключно шляхом відтворенням і розповсюдження із некомерційною метою;

- за заявкою організацій колективного управління правами твори зареєстровані у відкритому реєстрі як такі, що вийшли із продажу;
- впродовж 6 тижнів після внесення твору у зазначений вище реєстр правовласник не звернувся із скаргою в організацію колективного управління правами.

На останні зміни у Закон Німеччини «Про авторське право і суміжні права» окрім Директиви 2012/28 вплинув Меморандум Єврокомісії від 20.09.2011 р.

Також Закон Німеччини надає право авторам творів у галузі науки перевидавати їх через 12 місяців після першої публікації за умови, що таке перевидання не буде комерційним [22].

Підсумовуючи все вищевикладене та враховуючи те, що Україна підписала Угоду про асоціацію з ЄС, виходячи із транснаціонального характеру охорони об'єктів авторського та суміжного права, завдань щодо гармонізації законодавства України із законодавством ЄС постає необхідність вже сьогодні змоделювати правові механізми щодо визначення правового режиму сирітських творів. Елементами такого механізму мали б стати: 1) розробка та прийняття Загальнодержавної програми з відцифрування творів, автори яких невідомі або тих творів, що перейшли у суспільне надбання, що дозволило б вирішити фінансове забезпечення процесу відцифрування; 2) створення Єдиного реєстру творів, їх авторів або осіб, яким належить авторське право та творів, автори або правовласники, яких невідомі з режимом вільного доступу. З цією метою зобов'язати установи, заклади та власників приватних колекцій надати інформацію для внесення її до Єдиного реєстру; 3) організаціям колективного управління правами та творчим спілкам надати право на ідентифікацію відповідних видів творів, їх авторів або осіб, яким належить авторське або суміжне право; 4) з метою правового забезпечення висловлених пропозицій необхідно розробити відповідний законопроект про правовий режим сирітських творів, основу якого буде складати положення Директиви 2012/28.

Список послань:

1. Костюк К.Н. Проблема введения сиротских произведений в пространство легального рынка электронных книг К.Н. Костюк // Библиотечное дело. 2013. № 8. С. 31-33;
2. David Dean, Sebastian DiGrande, Dominic Field, Andreas Lundmark, James O'Day, John Pineda, and Paul Zwillenberg The Internet Economy in the G-20. The \$4.2 Trillion Growth Opportunity. 2012. MARCH 19. URL: https://www.bcgperspectives.com/content/articles/media_entertainment_strategic_planning_4_2_trillion_opportunity_internet_economy_g20/ (дата доступа: 18.01.2017);
3. Audiovisual Orphan Works in Europe – national survey. Report prepared for the British Film Institute (BFI). 2011. 05. URL <http://www.keanet.eu/docs/ORPHAN%20WORKS%20STUDY%20KEA.pdf> (дата доступа: 03.02.2017);
4. Dr. Ágnes Dudás. Main Aspects of the Orphan Works Licensing in Hungary. iffOSS News (01.02.2010). URL: <http://www.ifross.org/artikel/main-aspects-orphan-works-licensing-hungary> (дата доступа: 18.01.2017);
5. The Hungarian model of licensing orphan works. (Presentation at the ES Presidency conference on „Digitisation of cultural material. Digital libraries and copyright”. 2010. 14 March. Madrid (14-03-2012). URL: http://www.mcu.es/principal/docs/MC/PresidenciaUE2010/Aniko_Gyenge_presentation.pdf (дата доступа: 20.01.2017);
6. Баричев С. Стопами Ивана Федорова / Бизнес-журнал. 2003. 12. С. 18-24;
7. Лаупер А. Эволюция продакшин-музыки в России / Звукорежиссер. Информационно-технический журнал. 2009. № 9. URL: http://audioproducer.625-net.ru/files/601/523/h_4a5739615ddba3af62a27ed05dd0e7de (дата доступа: 03.02.2017);
8. New ISO standard for worldwide identification of musical works. 04.30.2002. URL:

http://www.iso.org/iso/ru/home/news_index/news_archive/news.htm?refid=Ref821 (дата доступа: 20.01.2017);

9. Ян Писански, Мая Жумер, Тронд Аальберг Идентификаторы: преодоление языковых барьеров. URL: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:YwSsM4alsZUJ:conference.ifla.org/past-wlic/2010/93-pisanski-ru.pdf+&cd=5&hl=ru&ct=clnk&gl=ua> (дата доступа: 18.01.2017);
10. Directive 2009/24/EC of the European Parliament and of the Council of 23 April 2009 on the legal protection of computer programs (Codified version) (Text with EEA relevance) // Official Journal. 2009. L 111. P. 16-22;
11. Directive 2011/77/EU of the European Parliament and of the Council of 27 September 2011 amending Directive 2006/116/EC on the term of protection of copyright and certain related rights // Official Journal. 2011. L 265. P. 1-5;
12. Directive 2012/28/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 on certain permitted uses of orphan works // Official Journal. 2012. L 299. P. 5-12;
13. Решение Европы о свободном доступе к сиротским произведениям. 24.09.2012. URL: http://www.copyright.ru/ru/news/main/2012/9/24/proizvedenie_ocifrovka/ (дата доступа: 16.01.2017);
14. Бернская конвенция об охране литературных и художественных произведений / ВОИС. Договоры по охране интеллектуальной собственности. URL: <http://www.wipo.int/treaties/ru/ip/berne/berne.html>. (дата доступа: 03.02.2017);
15. Леанович Е.Б. Развитие правового регулирования в отношении «сиротских» произведений в Европейском союзе. Вып. 5. Минск: БГУ, 2013. С. 205–215;
16. Presenting the ARROW system [Electronic resource] / ARROW. – URL: <http://www.arrow-net.eu/presenting-arrow-system> (дата доступа: 20.01.2017);

17. Europeana [Electronic resource]. – URL : <http://www.europeana.eu/portal> (дата доступа: 18.01.2017);
18. Пантелеева З.Ю. Актуальные проблемы международной охраны авторского права // Международное публичное и частное право. 2008. № 3. URL: <http://www.center-bereg.ru/b10722.html> (дата доступа: 03.02.2017);
19. Regulation 386/2012 of the European Parliament and of the Council of 19 April 2012 on entrusting the Office for Harmonization in the Internal Market (Trade Marks and Designs) with tasks related to the enforcement of intellectual property rights, including the assembling of public and private-sector representatives as a European Observatory on Infringements of Intellectual Property Rights // Official Journal. 2012. L 129. P. 1-6;
20. The Enterprise and Regulatory Reform Act. URL: <http://services.parliament.uk/bills/2012-13/enterpriseandregulatoryreform.html> (дата доступа: 18.01.2017);
21. Алексейчук П. Британские власти приняли Закон, разрешающий использовать чужие фот. URL: <http://webscience.ru/news/britanskie-vlasti-prinyali-zakon-razreshayushchiy-ispolzovat-chuzhie-foto> (дата доступа: 22.01.2017);
22. Филиппов К.А. Новые поправки в законодательство Германии, регулирующие права авторов. URL: http://www.e-registr.ru/intellectual-property/news/news_detail.php?ID=11972 (дата доступа: 18.01.2017);